

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2026. № 4.

ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.52>

УДК 330.341.1:330.15:338.2(477)

А. В. Руснак,

д. е. н., професор, виконувач обов'язків завідувача кафедри економіки,

Херсонський навчально-науковий інститут

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3198-2866>

І. І. Надточій,

д. е. н., професор, заступник директора з навчально-методичної та

наукової роботи,

Херсонський навчально-науковий інститут

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0693-8000>

Г. М. Огорь,

викладач кафедри економіки,

Херсонський навчально-науковий інститут

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1171-4052>

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЦИРКУЛЯРНИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ В УКРАЇНІ

A. Rusnak,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Acting Head of the Department of
Economics, Kherson Educational-Scientific Institute of
Admiral Makarov National University of Shipbuilding*

I. Nadtochii,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Deputy Director for Educational,
Methodological and Scientific Work,
Kherson Educational-Scientific Institute of
Admiral Makarov National University of Shipbuilding*

H. Ohor,

*lecturer at the Department of Economics,
Kherson Educational-Scientific Institute of
Admiral Makarov National University of Shipbuilding*

INSTITUTIONAL PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF CIRCULAR BUSINESS MODELS IN UKRAINE

У статті досліджено інституційні передумови розвитку циркулярних бізнес-моделей в Україні крізь призму нової інституційної економіки та сучасних підходів до циркулярної економіки. Доведено, що запровадження циркулярних бізнес-моделей є не тільки технологічною чи управлінською інновацією підприємств, а насамперед наслідком (й одночасно драйвером) формування узгодженого інституційного середовища: формальних правил (стратегій, законів, підзаконних актів, стандартів), механізмів виконання й контролю, економічних стимулів, систем даних та моніторингу, інфраструктури та фінансових інструментів. На основі аналізу нормативної бази України у сфері управління відходами, статистичних джерел та міжнародних аналітичних матеріалів визначено ключові інституційні бар'єри і «вузькі місця» для циркулярних бізнес-моделей та запропоновано пріоритетні

напрями інституційного зміцнення в контексті євроінтеграції й післявоєнного відновлення.

The article examines the institutional prerequisites for the development of circular business models in Ukraine through the prism of the new institutional economy and modern approaches to the circular economy. It is substantiated that the institutional prerequisites for circular business models are not a single law or program, but a system of complementary institutions, which includes: strategic goals (policies and plans); regulatory rules and responsibility of participants (including extended producer responsibility; financing instruments and incentives (tariffs, taxes, investment mechanisms); infrastructure base (sorting, processing, logistics); information and analytical systems (registers, reporting, traceability); control and enforcement mechanisms. It is advisable to structure the institutional prerequisites for the development of circular business models into five interrelated blocks: 1) strategic-normative: the presence of goals, plans and rules that set the mandatory nature and predictability of the “circular game”; 2) economic incentives and finance: tariffs, taxes, fiscal incentives, access to financing, state support and international assistance instruments; 3) infrastructure and market: availability of capacities for separate collection, sorting, recycling and preparation for reuse; creation of a market for high-quality secondary raw materials; technical regulations and standards; 4) information and digital: registers, reporting, data, traceability and analytics; 5) socio-educational and managerial: competencies of government bodies and businesses, readiness for change, consumer culture and professional skills. It has been proven that the introduction of circular business models is not only a technological or managerial innovation of enterprises, but primarily a consequence (and at the same time a driver) of the formation of a coordinated institutional environment: formal rules (strategies, laws, by-laws, standards), implementation and control mechanisms, economic incentives, data and monitoring systems, infrastructure and financial instruments. Based on an analysis of Ukraine's regulatory framework in the field of waste management, statistical sources, and international analytical materials, key institutional barriers and "bottlenecks" for

circular business models have been identified and priority areas for institutional strengthening in the context of European integration and post-war recovery have been proposed.

Ключові слова: *циркулярна економіка; циркулярні бізнес-моделі; інституційне середовище; управління відходами; розширена відповідальність виробника; вторинна сировина; зелені закупівлі; післявоєнне відновлення.*

Keywords: *circular economy; circular business models; institutional environment; waste management; extended producer responsibility; secondary raw materials; green procurement; post-war recovery.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Перехід від лінійної моделі «взяти–виробити–викинути» до циркулярної економіки вимагає не лише зміни технологій та поведінки споживачів, а й системної трансформації інститутів – «правил гри», що визначають стимули та обмеження економічних агентів [1, с. 3–4].

Для України ця трансформація набуває подвійної актуальності. По-перше, сфера управління відходами та ресурсними потоками тривалий час характеризувалася структурними дисбалансами – від домінування захоронення до недостатності ринків вторинної сировини та сталих інвестиційних моделей. Національний план управління відходами до 2033 року прямо констатує «критичну ситуацію» у сфері утворення, накопичення та оброблення відходів та наголошує на необхідності переходу до сучасного управління відходами з орієнтацією на запобігання утворенню, повторне використання та рециклінг [2, с. 1–4].

По-друге, повномасштабна війна суттєво підвищила масштаби й ризики, пов'язані з відходами руйнувань та зумовила потребу поєднати швидкість відновлення з принципами «кругового» використання матеріалів у будівництві та інфраструктурі. Наявність значних обсягів відходів руйнувань та

необхідність їх безпечного і раціонального управління розглядаються в публічних комунікаціях профільного органу як окремий виклик із довгостроковими наслідками для довкілля та економіки [3].

Таким чином, проблема полягає в тому, що циркулярні бізнес-моделі в Україні не можуть масштабуватися без сформованих інституційних передумов: узгодженого законодавства й політик, дієвих механізмів виконання, економічних стимулів та тарифів, інфраструктури, достовірних даних та прозорих ринкових правил для вторинних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна наукова традиція розглядає інститути як ключовий чинник економічної ефективності й довгострокової динаміки. Класичне визначення інститутів як «людьми створених обмежень», що формують взаємодії та структурують стимули, задає методологічну рамку для аналізу того, чому за однакових технологічних можливостей різні країни демонструють різні траєкторії розвитку [1, с. 3–4].

У ЄС циркулярна економіка інституціоналізована як політичний та регуляторний проєкт. Комунікація Європейської Комісії «A new Circular Economy Action Plan» підкреслює необхідність створення узгодженого продуктового політичного каркаса, який зробить «сталі продукти, послуги та бізнес-моделі нормою», а також має забезпечити функціонування внутрішнього ринку вторинної сировини високої якості [4, с. 3–4].

У «European Green Deal» циркулярність трактується як елемент нової стратегії економічного зростання, що передбачає ресурсоефективність, конкурентоспроможність та роз'єднання економічного зростання від використання ресурсів [5, с. 2–3].

Український науково-прикладний дискурс дедалі частіше зміщується від загальних описів циркулярної економіки до проблем управління, інструментів та бар'єрів для бізнесу. Зокрема, вітчизняні дослідники вказують на зв'язок між циркулярними моделями управління бізнесом та перешкодами їх практичного впровадження: обмеженість інфраструктури, нерозвиненість «правил гри» на

ринку відходів та вторинної сировини, слабкі стимули та інструменти політики [6, с. 231–236].

Найбільш системний сучасний приклад віднесення проблеми до площини інституційного розвитку – міжнародні аналітичні матеріали щодо «циркулярної України». У baseline study UNIDO (2024 р.) наголошується, що попри зближення з нормами ЄС (зокрема, ухвалення Закону України про управління відходами), в Україні зберігаються бар'єри впровадження циркулярної економіки: відсутність комплексної національної стратегії переходу до циркулярної економіки, фрагментація міжвідомчої співпраці, брак узгодженого моніторингу, «ненадійні дані», низькі рівні рециклінгу, а також дефіцит фінансування, особливо для малих суб'єктів підприємництва [7, с. 6–7; 7, с. 14].

Частина публікацій присвячено практикам «м'яких інститутів» – зміні поведінки споживачів та корпоративних практик. Публікації з кейсами впровадження циркулярної економіки в Україні фіксують, що навіть у межах обмеженості регуляторних стимулів компанії можуть досягати істотних змін – наприклад, скорочення використання певних матеріалів чи заміщення одноразових продуктів – однак така динаміка є нерівномірною та залежить від добровільних рішень і репутаційних міркувань [8, с. 1–5].

Аналіз літератури показує, що в Україні все ще недостатньо опрацьовано узгоджену «архітектуру інституцій» для циркулярних бізнес-моделей (від формальних правил до механізмів виконання та ринкових інструментів); зв'язок між реформою управління відходами та розвитком продуктово-сервісних моделей (product-as-a-service), повторного використання та ремонту; інституційні параметри розбудови ринку вторинної сировини (стандарти якості, класифікація, простежуваність, цифрові реєстри); роль післявоєнного відновлення як «вікна можливостей» для інституціоналізації циркулярних практик у будівельному секторі та публічних закупівлях [2, с. 1–4; 9, с. 1–5; 7, с. 14–15; 4, с. 3–4].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення й обґрунтування інституційних передумов розвитку

циркулярних бізнес-моделей в Україні, а також узагальнення напрямів інституційного удосконалення, що забезпечать масштабування таких моделей у середньостроковій перспективі (2026–2033 рр.) з урахуванням євроінтеграційних зобов'язань та потреб «зеленої» відбудови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Циркулярна економіка у сучасному політичному баченні ЄС розглядається як перехід до регенеративної моделі зростання, що зменшує тиск на ресурси та інтегрує циркулярність у продуктову політику, виробництво і споживання [4, с. 3–4]. Стратегічно важливо, що ЄС прямо пов'язує циркулярність із новими бізнес-моделями (зокрема product-as-a-service), цифровими рішеннями та розвитком ринків вторинної сировини [4, с. 3].

Змістовно циркулярні бізнес-моделі можна інтерпретувати як сукупність рішень, що забезпечують збереження цінності продуктів та матеріалів, продовження життєвих циклів, повторне використання, ремонт, рекондиціювання, ремануфактуру, високоякісний рециклінг та заміщення первинних ресурсів вторинними. Для України це має не лише екологічний, а й індустріальний вимір: UNIDO прямо підкреслює, що перехід до циркулярної економіки потенційно здатний сприяти індустріальному розвитку через ресурсоефективність, стійкість ланцюгів постачання, інновації, трансформацію зайнятості та економію витрат [7, с. 10–11].

Для циркулярних бізнес-моделей вирішальним є те, що інститути визначають, що саме є «вигідним» для бізнесу в короткій та довгій перспективі. Якщо правила гри роблять дешевшим захоронення, ніж рециклінг чи повторне використання, то навіть наявність технологій не забезпечить циркулярного зсуву. В інституційному підході інститути зменшують невизначеність та задають межі вибору; вони можуть бути формальними (правила) та неформальними (конвенції, кодекси поведінки) [1, с. 3–4].

Звідси випливає, що інституційні передумови циркулярних бізнес-моделей – це не один закон чи програма, а система комплементарних інститутів, яка включає: 1) стратегічні цілі (політика та плани); 2) регуляторні правила та

відповідальність учасників (в т.ч. розширена відповідальність виробника; 3) інструменти фінансування та стимули (тарифи, податки, інвестиційні механізми); 4) інфраструктурну базу (сортування, переробка, логістика); 5) інформаційно-аналітичні системи (реєстри, звітність, простежуваність); 6) механізми контролю й правозастосування [2, с. 3–4; 9, с. 1–5; 7, с. 14–15].

Ключовим формальним інститутом є Закон України «Про управління відходами» № 2320-IX, який задає базову термінологію та принципи, включно з ієрархією управління відходами та принципом розширеної відповідальності виробника (РВВ) [10, ст. 4; 3, ст. 10]. Водночас Закон у чинній редакції визначається як рамковий: його ефективність залежить від підзаконного регулювання, інституційної спроможності органів влади та створення ринкової інфраструктури, що забезпечить економічну доцільність циркулярних рішень для підприємств [9, с. 1–4; 10].

На стратегічному рівні Національний план управління відходами до 2033 року позиціонується як рамковий документ планування державної політики, що орієнтується на п'ятиступеневу ієрархію та програму запобігання утворенню відходів; документ прямо пов'язує ефективне управління відходами з переходом до циркулярної економіки та довгостроковою конкурентоспроможністю [2, с. 1–4].

План заходів (2025–2033 рр.) конкретизує інституційне «довбудовування» системи: у переліку заходів містяться завдання з удосконалення законодавства, створення реєстрів і процедур, а також підготовка законопроектів, що розвиватимуть інструменти РВВ та регулювання окремих потоків відходів (зокрема пакування, батареї, електронне обладнання, транспортні засоби тощо) [9, с. 1–3].

Інституційні розриви («вузькі місця» для циркулярних бізнес-моделей) наведені у Табл. 1.

Таблиця 1. Інституційні розриви («вузькі місця» для циркулярних бізнес-моделей)

Інституційні розриви	Характеристика інституційного розриву
Відсутність комплексної стратегії переходу до циркулярної економіки як єдиного рамкового бачення поза сектором відходів	UNIDO прямо фіксує, що в Україні «comprehensive strategy for transitioning to a circular economy» відсутня, а також підкреслює фрагментованість взаємодії між органами влади та нестачу скоординованого моніторингу відходів [7, с. 14]
Незавершеність інституціоналізації РВВ у ключових товарних потоках	Законодавче забезпечення наближення до норм ЄС у сфері пакування та відходів пакування перебуває у процесі розгляду: проєкт Закону № 10066 (2023 р.) було відкликано й знято з розгляду у липні 2025 року [1], тоді як альтернативний проєкт № 10066-2 станом на березень 2026 року включено до порядку денного та він опрацьовується у профільному комітеті [2]. Це означає, що інституційні умови для прогнозованої відповідальності виробника, довгострокових інвестицій у збирання, сортування та стабільного ринку вторинної упаковки залишаються недостатньо визначеними [9, с. 1–3; 11; 12]
Слабкість економічних стимулів та фінансування	UNIDO вказує, що низькі рівні рециклінгу та проблеми інфраструктури посилюються «Low Landfill Tax» (у документі – як фактор, що знижує мотивацію до розвитку переробки) та що доступ до фінансування є суттєвою перешкодою, особливо для МСП [7, с. 6–7]. План заходів на 2025–2033 рр. включає підготовку змін до податкового кодексу щодо екологічного податку за захоронення та інших фіскальних інструментів як елемент формування стимулів для виконання ієрархії управління відходами [9, с. 3–5]
Дефіцит даних та прозорих ринкових сигналів для вторинних ресурсів	Офіційна статистика «Довкілля України» описує методологічну прив'язку даних до форми № 1-відходи та зазначає обмеження щодо оприлюднення окремих показників у період воєнного стану [13, с. 3–4]. UNIDO додатково фіксує «Numerous Data Gaps» щодо матеріальних і «Waste Footprints» та застерігає про обмежену надійність частини даних, що ускладнює проєктування інструментів політики та бізнес-планування (через неможливість адекватно оцінювати обсяги потоків, структуру відходів та потенціал вторинної сировини) [7, с. 7–8]
Неготовність публічного сектору та низька обізнаність як неформальний інституційний бар'єр	UNIDO наголошує на поширеній нестачі знань і розуміння циркулярної економіки як у публічних служб, так і в компаніях, що знижує якість імплементації політик та гальмує попит на циркулярні рішення [7, с. 32]

Джерело: сформовано на основі [7; 9; 11; 12; 13].

В умовах значних обсягів відходів руйнувань та потреб відбудови з'являється практичний стимул інституціоналізувати циклічність у будівництві: створювати правила для сортування, використання вторинних будівельних

матеріалів, стандарти якості та простежуваність. План заходів передбачає розроблення порядків управління окремими видами відходів, що утворилися внаслідок надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного характеру, що можна розглядати як спробу «вбудувати» циркулярний підхід у політику відновлення [9, с. 3].

Узагальнюючи результати аналізу документів України та ЄС, інституційні передумови розвитку циркулярних бізнес-моделей доцільно структурувати у п'ять взаємопов'язаних блоків:

1. Стратегічно-нормативний: наявність цілей, планів і правил, які задають обов'язковість і прогнозованість «циркулярної гри». Для України ядром є Закон № 2320-IX та Національний план до 2033 року [10; 2], але для бізнес-моделей критично важливе завершення «надбудови» через галузеві акти (пакування, батареї, WEEE тощо) і чіткі правила PVB [9, с. 1–3; 12].

2. Економічні стимули та фінанси: тарифи, податки, фіскальні стимули, доступ до фінансування, інструменти держпідтримки та міжнародної допомоги. Національний план прямо підкреслює, що реалізація має фінансуватися в межах бюджетів, міжнародної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством [2, с. 3–4; 14, с. 1]. UNIDO наголошує на дефіциті доступу до фінансів для компаній, особливо МСП, як системній перешкоді [7, с. 6–7].

3. Інфраструктурно-ринковий: наявність потужностей для роздільного збирання, сортування, рециклінгу та підготовки до повторного використання; створення ринку вторинної сировини високої якості; технічні регламенти та стандарти. Європейський план дій наголошує на необхідності внутрішнього ринку «high quality secondary raw materials» як інституційній умові зменшення відходів і нормалізації циркулярних бізнес-моделей [4, с. 3–4], що для України означає потребу синхронізувати інвестиції в інфраструктуру з правилами якості матеріалів та механізмами попиту (в т.ч. через закупівлі) [7, с. 31–33].

4. Інформаційно-цифровий: реєстри, звітність, дані, простежуваність та аналітика. Офіційна статистика вже формує основу для опису потоків

відходів [13, с. 3–4], однак UNIDO підкреслює необхідність «comprehensive data and adequate monitoring systems» для відстеження ресурсокористування і просування до циркулярності [7, с. 31–33]. План заходів включає завдання зі створення/затвердження порядків ведення реєстрів у сфері управління відходами [9, с. 4–5], що можна трактувати як інституційну інвестицію в прозорість ринку та зниження транзакційних витрат циркулярних операцій (збирання, підготовка, продаж вторинних матеріалів).

5. Соціально-освітній та управлінський: компетенції органів влади та бізнесу, готовність до змін, культура споживання та професійні навички. У UNIDO чітко зафіксовано дефіцит обізнаності як бар'єр реалізації політик і ініціатив [7, с. 32]. Практичні кейси впровадження елементів циркулярної економіки в Україні демонструють потенціал корпоративних практик, але водночас підкреслюють обмеженість ефекту без комплементарних інститутів (регулювання, стимули, інфраструктура) [8, с. 1–5].

Виходячи з аналізу, пріоритетами на 2025–2033 рр. доцільно вважати:

- завершення інституціоналізації РВВ у ключових потоках (передусім пакування) із чіткими правилами для бізнесу та інвесторів [9, с. 1–3; 12];
- перехід від «планів» до вимірюваних цілей та механізмів моніторингу й відповідальності [2, с. 3–4; 7, с. 14];
- реформу економічних стимулів (зокрема, фіскальних), що вирівнюватиме конкурентність рециклінгу проти захоронення [7, с. 6–7; 9, с. 3–5];
- прискорення цифровізації даних та прозорості потоків [6, с. 4–5; 13, с. 31–33];
- вбудовування циркулярних принципів у відбудову та публічні закупівлі як механізм попиту на вторинні матеріали й «кругові» рішення [7, с. 31; 9, с. 3].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розвиток циркулярних бізнес-моделей в Україні залежить від формування цілісного інституційного середовища, де стратегічні документи, законодавство,

економічні стимули, інфраструктура, дані й управлінська спроможність формують комплементарну систему «правил гри» для бізнесу.

Наразі Україна має важливі елементи інституційного «ядра» – рамковий Закон № 2320-IX та Національний план управління відходами до 2033 року, а також деталізований План заходів 2025–2033 рр., який передбачає подальше наближення до законодавства ЄС та розвиток регуляторної бази для окремих потоків відходів.

Разом з тим ідентифіковано ключові інституційні прогалини, що гальмують масштабування циркулярних бізнес-моделей: відсутність комплексної стратегії переходу до циркулярної економіки (поза сектором відходів), фрагментованість координації та моніторингу, нестача якісних даних, слабкі стимули (включно з низькими витратами на захоронення), дефіцит фінансування для малих суб'єктів підприємництва, а також низький рівень обізнаності щодо ЦЕ в публічному й приватному секторах [13, с. 6–7; 13, с. 14; 13, с. 32].

Післявоєнне відновлення створює «вікно можливостей» для інституціоналізації циркулярних практик, особливо у секторі будівництва й управління відходами руйнувань: через формування процедурних правил, інфраструктури та економічних стимулів, що перетворюють відходи на ресурс та знижують екологічні ризики [6, с. 3; 8].

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення прикладної моделі оцінювання інституційної готовності секторів до циркулярних бізнес-моделей (construction & demolition, агросектор, e-waste, пакування), а також на аналіз інституційних механізмів залучення інвестицій у вторинну сировину та «циркулярну» інфраструктуру в умовах воєнних ризиків.

Література

1. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. Excerpt

(pdf). https://javieraparicio.net/wp-content/uploads/2012/09/north_1990.pdf (дата звернення: 02.04.2026).

2. Кабінет Міністрів України. Національний план управління відходами до 2033 року : затв. розпорядженням КМУ від 27.12.2024 р. № 1353-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 30.01.2026).

3. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Управління відходами руйнації: на Харківщині найбільший обсяг, а на Миколаївщині – найбільша засміченість територій (інформаційний матеріал). URL: <https://mepr.gov.ua/news/upravlinnya-vidhodamy-rujnacziyi-na-harkivshhyni-najbilshyj-obsyag-a-na-mykolayivshhyni-najbilsha-zasmichenist-terytorij/> (дата звернення: 01.04.2026).

4. European Commission. A new Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe : COM(2020) 98 final. Brussels, 11.03.2020. URL: https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/COM%282020%2998_0/de00000001034113?rendition=false (дата звернення: 02.04.2026).

5. European Commission. The European Green Deal: COM(2019) 640 final. Brussels, 11.12.2019. URL: <https://www.arc2020.eu/wp-content/uploads/2019/12/green-deal-clean.pdf> (дата звернення: 09.04.2026).

6. Подра О. П., Горошко Ю. В. Циркулярні моделі управління розвитком бізнесу: проблеми та перспективи в Україні. Бізнес Інформ. 2022. № 11. С. 231–236. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-11_0-pages-231_236.pdf (дата звернення: 10.04.2026).

7. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). Circular economy for industrial development in Ukraine: Baseline study. 2024. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/Baseline%20report%20ENG_web.pdf (дата звернення: 03.04.2026).

8. Ресурсоефективне та чисте виробництво в Україні (РЕСР). Приклади впровадження циркулярної економіки в Україні : публікація. 2024.

URL: https://www.recpc.org/wp-content/uploads/2024/05/National-cases-of-CE_publication_ukr.pdf (дата звернення: 02.04.2026).

9. Кабінет Міністрів України. План заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025–2033 роки: сигнальний документ (додаток до розпорядження КМУ від 27.12.2024 р. № 1353-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/123/f542151n27.pdf> (дата звернення: 09.04.2026).

10. Верховна Рада України. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-IX (поточна редакція – від 02.03.2026 р.). База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20> (дата звернення: 05.04.2026).

11. Верховна Рада України. Картка законопроекту: Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері пакування та відходів пакування (№ 10066 від 18.09.2023 р.; станом на 17.07.2025 р. – проєкт відкликано, знято з розгляду). Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42999> (дата звернення: 20.03.2026).

12. Верховна Рада України. Картка законопроекту: Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері пакування та відходів пакування (альтернативний проєкт № 10066-2; станом на 23.03.2026 – включено до порядку денного, опрацьовується у Комітеті). Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43157> (дата звернення: 19.03.2026).

13. Державна служба статистики України. Довкілля України: статистичний збірник. Київ, 2022. 149 с. URL: [https://stat.gov.ua/sites/default/files/2023-](https://stat.gov.ua/sites/default/files/2023-10/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%C2%AB%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%BA)

[10/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%C2%AB%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%BA](https://stat.gov.ua/sites/default/files/2023-10/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%C2%AB%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%BA)

%D1%96%D0%BB%D0%BB%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%C2%BB.pdf (дата звернення: 14.03.2026).

14. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів : розпорядження від 27.12.2024 р. № 1353-р. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80%D1%97%D0%BD%D0%B8%C2%BB> (дата звернення: 01.04.2026).

References

1. North D. C. North, D. (1990), Institutions, Institutional Change and Economic Performance, Cambridge University Press, Cambridge, UK, available at: https://javieraparicio.net/wp-content/uploads/2012/09/north_1990.pdf (Accessed 02.04.2026).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Resolution “National Waste Management Plan until 2033”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/> (Accessed 30.01.2026).

3. Ministry of Environment and Natural Resources of Ukraine (2025), “Management of demolition waste: Kharkiv region has the largest volume, and Mykolaiv region has the highest level of littering (information material)”, available at: <https://mepr.gov.ua/news/upravlinnya-vidhodamy-rujnacziyi-na-harkivshhyni-najbilshyj-obsyag-a-na-mykolayivshhyni-najbilsha-zasmichenist-terytorij/> (Accessed 01.04.2026).

4. European Commission (2020), “A new Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe: Communication from the Commission. COM(2020) 98 final”, available at: https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/COM%282020%2998_0/de00000001034113?rendition=false (Accessed 02.04.2026).

5. European Commission (2019), “The European Green Deal: COM(2019) 640 final”, available at: <https://www.arc2020.eu/wp-content/uploads/2019/12/green-deal-clean.pdf> (Accessed 09.04.2026).
6. Podra, O. P. and Horoshko, Y. V. (2022), “Circular models of business development management: problems and prospects in Ukraine”, *Biznes Inform*, vol. 11, pp. 231–236, available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-11_0-pages-231_236.pdf (Accessed 10.04.2026).
7. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) (2024), “Circular Economy for Industrial Development in Ukraine. Status Study”, available at: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/Baseline%20report%20ENG_web.pdf (Accessed 03.04.2026).
8. RECPC (2024), “Examples of Circular Economy Implementation in Ukraine”, available at: https://www.recpc.org/wp-content/uploads/2024/05/National-cases-of-CE_publication_ukr.pdf (Accessed 02.04.2026).
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), “Action Plan for the Implementation of the National Waste Management Plan for 2025–2033: Signal Document”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/123/f542151n27.pdf> (Accessed 09.04.2026).
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “About waste management”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20> (Accessed 05.04.2026).
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2025), “Bill card: On amendments to certain legislative acts of Ukraine on the implementation of European Union legislation in the field of packaging and packaging waste”, available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42999> (Accessed 20.03.2026).
12. Verkhovna Rada of Ukraine (2026), “Bill card: On amendments to certain legislative acts of Ukraine on the implementation of European Union legislation in the field of packaging and packaging waste (alternative draft No. 10066-2; as of 03/23/2026 – included in the agenda, being processed in the

Committee)", available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43157> (Accessed 19.03.2026).

13. State Statistics Service of Ukraine. (2022), "Environment of Ukraine", Available at: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2023-10/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%C2%AB%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D1%96%D0%BB%D0%BB%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%C2%BB.pdf> (Accessed 14.03.2026).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Resolution "On approval of the National Waste Management Plan until 2033 and recognition of certain acts as invalid", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80> (Accessed 01.04.2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 14.04.26

Прорецензовано / Revised: 20.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26